

Kredit koji se brzo troši

PIŠE: DAVOR GJENERO

Specijalno za Povelju iz Zagreba

Još se donedavno činilo kako će završetak hrvatskih pristupnih pregovora imati ključnu ulogu za nastavak europske politike proširenja i da će taj događaj biti poticaj konačnoj potvrdi europske perspektive Srbije, ali i otvaranju pregovora i sa Srbijom i sa drugim dvjema državama koje već imaju formalni status kandidata za članstvo - Makedonijom i Crnom Gorom. Hapšenje Ratka Mladića bitno je promijenilo ponder pojedinih procesa i događaja, pa je završetak hrvatskih pregovora ostao u sjeni tog događaja, koji je prethodio odluci Europske komisije da je Hrvatska zadovoljila sve kriterije zadane joj u pregovaračkom procesu.

Temeljno značenje hapšenja Ratka Mladića, naravno, je činjenica da taj potez vlasti u Srbiji otvara prostor regionalnom pomirenju. Izjava predsjednice hrvatske vlade, neposredno nakon što je predsjednik Tadić objavio da je Mladić uhapšen, bila je prva ozbiljna deklaracija o novim regionalnim okolnostima. Premijerka Kosor je, naime, prvi put, govoreći u ime Hrvatske iz pozicije žrtve agresije, kao agresora definirala Miloševićev režim, a ne kao uvijek do tada Republiku Srbiju. Nažalost, ova diplomatskim jezikom jasno izrečena poruka nije prepoznata niti u hrvatskoj niti u srpskoj javnosti, a čini se da niti policy-makeri u Srbiji nisu prepoznali značenje novog tona službenog Zagreba.

Srpska diplomacija i politika uostalom, već dulje vrijeme kao da „broje dane“ do kraja mandata aktualne administracije u Zagrebu, uvjereni kako je HDZ-ova vlada glavni razlog zašto se ne rješavaju neka od otvorenih bilateralnih pitanja, poput hrvatske tužbe i srpske protutužbe pred Međunarodnim sudom u Hagu. Istina je, za razliku od predsjednika Josipovića, kojeg politika u Srbiji doživljava kao poželjnoga partnera posredstvom kojega zaobilazi pregovore s Vladom, a koji pripada političkom bloku koji ima znatne izgleda da nakon parlamentarnih izbora formira izvršnu vlast u Hrvatskoj, premijerka Kosor i Vlada nisu do sada pokazivali previše entuzijazma za ideju o dogovoru o povlačenju tužbi.

Doduše, do sada je ponuda Beograda bila formulirana tako da Zagrebu jednostavno nije mogla biti prihvatljiva - sastojala se u tome da će Beograd povući pravno nategnutu protutužbu, za koju se Međunarodni sud još nije proglasio nadležnim, kao kompenzaciju za hrvatsko povlačenje tužbe koja je već prihvaćena od strane sudskoga vijeća i za koju se Sud proglasio nadležnim. Predsjednik Josipović je predlagao međunarodno poravnanje, dakle, rješavanje problema koji su doveli do toga da je Hrvatska ustala tužbom, a promjenom adresata kojeg smatra krivcem agresije predsjednica Vlade de facto je poslala poruku kako u novim okolnostima, kad je Srbija izručenjem organizatora srebreničkog genocida započela ozbiljan proces suočavanja s vlastitom prošlošću, Josipovićeve strategija postaje prihvatljiva i Vladi.

Problem s povoljnim trenucima u međunarodnim odnosima činjenica je, da oni traju vrlo kratko i da je u takvim okolnostima važno „uhvatiti Kairosov čuperak“. Hapšenjem Mladića Srbija je samo ispunila važnu obvezu, nakon čega u međunarodnim odnosima, posebice u odnosima s EU, ne može očekivati neku posebnu „nagradu“ nego samo razumijevanje za značenje tog postupka. Svima u međunarodnoj javnosti jasno je da je hapšenje Mladića moralo i moglo biti obavljeno davno prije, ali je svima isto tako jasno kako činjenica da je administracija predsjednika Tadića sada mogla obaviti taj posao potvrđuje da su u proteklom razdoblju provedene ozbiljne reforme i da je država konsolidirana, a da su nosioci Miloševićeve autoritarne vlasti uglavnom maknuti iz institucija sustava i represivnog aparata. Također svi shvaćaju da je atentat na premijera Đinđića izravna posljedica njegove odluke o izručenju Miloševića Hagu i spremnosti na suočavanje s crnim razdobljem novije povijesti Srbije. Razumljivo im je, stoga, da izručenje Mladića, koji je raspolagao velikim utjecajem na te iste strukture skrivene „države u državi“, nije bilo izvedivo bez temeljitoga rastakanja Miloševićeva nasljeđa, ali taj se posao morao napraviti radi demokratske perspektive Srbije, a ne zato da bi neka administracija uživala međunarodnu

naklonost i dobivala kompenzacije. Zbog toga nije bilo za očekivati da će, bez ispunjenja svih drugih formalnih i neformalnih preduvjeta, hapšenje Mladića, samo po sebi otvoriti put dobivanju kandidat-skoga statusa i datuma početka pregovora.

Administracija predsjednika Tadića i javnost u Srbiji počeli su nakon izručenja Mladića činiti istu grešku što ju je u Hrvatskoj činila administracija Ive Sanadera, i to praktički za vrijeme cijelog Sanaderovog mandata. Naime, iz uvjerenja kako su ispunjenjem jednog zadatka, koliko god on težak bio, postali „europskim šampionima“ svoje su viđenje samih sebe počeli pokušavati projicirati na europske institucije i tamošnje policy-planere. Sanader je bio fasciniran konceptom lobiranja pri europskim institucijama i važnim vladama, što je trebalo utjecati na to da se slika, koju je on imao o samome sebi i o svojoj zemlji, preslika na europske institucije. Sanaderova je Hrvatska trošila golem novac na lobiranje i u Vašingtonu i u Briselu, a premijer je bio uvjeren da lobiranjem može nadoknaditi nedosljedno provođenje reformi i stvoriti sliku velike reformske uspješnosti.

Budući da je zadavanjem mjerila za otvaranje i zatvaranje pristupnih poglavlja Europska komisija (EK) u hrvatskom slučaju pristupne pregovore učinila neusporedivo egzaktnijim nego što su bili oni sa zemljama obuhvaćenima Ugovorom iz Nice, rezultat Sanaderove strategije moguće je i brojčano izraziti. Naime, u gotovo četiri godine, koliko se tijekom njegova mandata s Unijom pregovaralo o članstvu, Hrvatska je zatvorila samo sedam, od ukupno 35 pregovaračkih poglavlja, a pritom za jedno od privremeno zatvorenih poglavlja (ono o znanstveno-istraživačkoj djelatnosti, koja nije dio *acquisa*, i u čemu je državna politika članica neovisna o Briselu) nije niti bilo zadanih kriterija za otvaranje i zatvaranje. Strategija zasnovana na lobiranju nije bila bitno uspješnija niti pri otvaranju pregovaračkih poglavlja, jer je bilo otvoreno tek nešto više od trećine pregovaračkih poglavlja, a sva ona za čije otvaranje je bilo potrebno ispuniti složenija mjerila, poput poglavlja o pravosuđu ili o ekonomskoj konkurentnosti, bila su za Sanaderovog mandata daleko od otvaranja.

Povod Sanaderovog odlaska bila je slovenska blokada pristupnih pregovora, kad je zaustavljeno otvaranje ili zatvaranje trećine pregovaračkih poglavlja.

Nova predsjednica Vlade Jadranka Kosor, koja je mandat preuzela u julu 2009, za razliku od Sanadera, u Briselu se nije osjećala „komotno“ i „kao kod kuće“, te je bitno prorijedila svoje odlaske u europsku „prijestolnicu“ (osim nužnih kontakata s EK i redovite prisutnosti na skupovima vrha Europske pučke stranke pred svaki sastanak Europskoga vijeća), ali je koncentrirano obavljala „domaće zadaće“. U pola vremena što ga je potrošio Sanader, Vlada pod njenim predsjedanjem zatvorila je četiri puta više pregovaračkih poglavlja, odreda s velikim brojem mjerila za zatvaranje (samo u poglavlju o pravosuđu bilo ih je deset).

Za razliku od Sanadera koji je pretpristupne pregovore shvaćao kao diplomatski i pregovarački proces, njegova je nasljednica ispravno razumjela da je naziv „pregovori“ tek ostatak iz nekih prethodnih vremena širenja Unije, onih prije pristupanja „skupine iz Nice“. Ako su zemlje četvrtoga kruga proširenja, dotad članice EFTA - Švedska, Finska i Austrija - prije svog pristupanja 1. januara 1995. godine još pregovarale i do neke mjere usklađivale svoju i europsku pravnu stečevinu, pristupanje novih srednjoeuropskih demokracija Uniji bio je proces njihova učenja i usvajanja standarda. Isto važi i za Hrvatsku, a važit će i za sve druge zemlje koje će u narednom razdoblju pristupati Uniji.

Iz hrvatskoga iskustva Srbija može naučiti mnogo toga o pristupnom procesu, a temeljna je lekcija kako oslanjanje na lobiranje predstavlja bacanje novca i gubljenje vremena. Za razliku od Sanaderovih vremena, kad se u Hrvatskoj obilno trošilo za financiranje lobističkih firmi u Vašingtonu u Briselu i kad su ti troškovi izazivali ozbiljne sukobe između tadašnjeg premijera i predsjednika Mesića, u vrijeme kad je Hrvatska napravila pregovarački „kvantni skok“, takvih lobističkih troškova više nije bilo. Sada je nemoguće ocijeniti je li prekid lobističke prakse vezan uz političku odluku premijerke Kosor, ili je ona

na tu odluku bila primorana stanjem državne blagajne, kakvu joj je usred mandata ostavio prethodnik, koji je iznenada odlučio napustiti premijerski položaj.

Međutim, obustavljanje lobističkih troškova nije oslabilo hrvatsku poziciju niti u Vašingtonu, niti u Briselu. Upravo suprotno, odnosi Hrvatske i Sjedinjenih Država nikad nisu bili bolji nego u prethodne dvije godine, a Hrvatska „samo“ provodi sve ono što je u međunarodnim odnosima preuzela kao obvezu. SAD su se vrlo snažno angažirale u deblokadi hrvatskih pristupnih pregovora, a njihova diplomacija izrazito je pozitivno utjecala i na završetak hrvatskih pristupnih pregovora. Hrvatska nije lobirala, nego je ispunjavala obveze što ih je preuzela u bilateralnom dogovoru o arbitraži sa Slovenijom, u regionalnom dijalogu, i to prije svega vezano uz dijalog sa Srbijom, a nije propustila ispuniti svoje obveze kao članica NATO saveza. I bez utjecaja briselskih lobističkih kuća prepoznate su hrvatske pristupne reforme i napredak, a kod zemalja članica Unije lobirala je hrvatska diplomacija, doduše „s malo pomoći prijatelja“, prije svega onih „transatlantskih“.

U medijima u Srbiji počelo se spekulirati o tome koliko je Srbija izgubila što već nije, poput Hrvatske u Sanaderovo vrijeme, snažno angažirala lobističku potporu. Budući da su takve medijske spekulacije uvijek odraz volje dijela administracije, očito je da bi se administraciji predsjednika Tadića mogla dogoditi Sanaderova greška. Kapital stvoren hapšenjem Mladića može se brzo istrošiti, a stav kako je time postignut uspjeh za koji se mora odmah dobiti nagrada, najbrži je način trošenja stvorenog kredita. Taj se kredit ne može „prenositi“ na neispunjavanje obveza u ispunjavanju „kopenhaških“ i „predkopenhaških“ kriterija u pregovorima, niti se njime mijenjaju pregovaračke pozicije u procesima koje Unija smatra pretpostavkom pristupnom procesu. Tipičan je primjer pitanje pregovora s Prištinom, koji nisu formalno definirani kao preduvjet za dobivanje statusa kandidata, ali je kosovski politički analitičar Veton Suroi bio potpuno u pravu kad je asimetričnu poziciju u pregovorima definirao činjenicom da njihovim povoljnim ishodom Beograd dobiva status kandidata, a da nije jasno što dobiva Priština. Koncept prema kome bi Beograd dobio manevarski prostor da izbjegne preuzeti ili ispuniti obveze u dijalogu s Kosovom mogao bi u kratkom roku potrošiti sve dobiti u međunarodnim odnosima, što ih je Srbija ostvarila hapšenjem Mladića.

Početak procesa protiv Mladića u Hagu prigoda je Srbiji za bitnu relaksaciju unutarnjih odnosa. Još na početku haških procesa Slavenka Drakulić napisala je knjigu „Oni ne bi ni mrava zgazili“, opisujući intelektualnu bijedu osoba koje su se našle optužene pred međunarodnim krivičnim sudištem. Početak procesa Mladiću odmah je pokazao da ono što je važno za niže rangirane izvršitelje i zapovjednike - a što je primijetila Slavenka Drakulić - vrijedi i za vrlo visoko rangiranog organizatora genocida. Klaun, koji se pojavio s kvazi-šapkom na glavi, u odijelu kakve penzionirani zastavnici nose na vjenčanjima unuka, s upravo onakvom retorikom što je ponovno poznamo iz literature (na primjer, „kolumne“ zastavnika Živote Leposavića u Feralu početkom devedesetih), nije takav zbog toga što bi bio intelektualno i verbalno limitiran bolešću.

Mladić, koji do te mjere ne razumije svoju poziciju da sa sućem međunarodnoga sudišta pokušava zapodjenuti razgovor zasnovan na generacijskoj solidarnosti („vi ste stariji čovek od mene“) uvijek je bio kognitivno ograničen lik i upravo je stoga i mogao biti izvršitelj i organizator najtežih zločina. Njegova ograničenost slična je onoj Gotovine (koji je tek toliko pametniji od njega da zna kako sucima ne smije izgovoriti više nego „sve je u redu, časni Sude“, a da su za sve drugo tu njegovi odvjetnici), pa iz jednakih intelektualnih kapaciteta izvire i međusobna solidarnost i potpora o kojoj, kao o kuriozitetu, izvješćuju tabloidi. Hrvatski su mediji propustili razgoliti intelektualnu i socijalnu hendikepiranost „svojih“ haških optuženika, a zemlja je to platila neugodom na samom kraju pregovora, kad je javnost imala potrebe solidarizirati se s „nevinom osuđenim političkim zatvorenicima“. Najgore od svega bilo je to što je obrana dvojice osuđenih, a prije svega krunskoga optuženika Gotovine, umjesto pred Sudom, njegov slučaj zastupala pred hrvatskom javnošću, uporno stvarajući dojam kako „pobjeđuje argumente optužnice“.

Dakako, to je bilo daleko od istine, pa je ono što je tvrdio predsjednik Josipović, **zeligovski** se nastojeći dopasti svima, naime, kako je „iznenađen“ **predstavom**, za najveći dio javnosti bilo istinito. Tvrdnja o iznenađenosti, Josipovića, naravno, diskreditira i kao državnika i kao međunarodnog krivičnog pravnik koji je s pozicije struke morao barem ovlaš pratiti proces. Nažalost, čini se da bi javnost u Srbiji mogla upasti u istu zamku

kao i hrvatska, a predsjednik Tadić možda u onu u koju je upao njegov kolega Josipović, ali za Srbiju bi taj promašaj mogao biti fatalniji nego za Hrvatsku. Gotovina je, naime, „običan“ ratni zločinac, warlord kakvih je bilo i u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije i u onima drugdje po svijetu, a Mladić je organizator i provoditelj jedinog poslijeratnog genocida u Europi.

Da Hrvatska nije završila pristupne pregovore i da Srbija nije uhapsila Mladića, bilo bi malo šanse za nastavak zajedničke europske politike proširenja, barem kad je riječ o prostoru Zapadnoga Balkana. Međutim, pozitivan utjecaj ovih dvaju događaja nije neiscrpan. Srbiji bi moralo biti u interesu i da pokrene svoje okruženje, da se pokrenu hibernirani procesi integracije u EU Makedonije i Crne Gore. Hrvatska je, osim Grčke, bila jedina zemlja u povijesti europskih proširenja, koja je pregovarala samostalno. I to je jedan od razloga da su njeni pretpri- stupni pregovori trajali gotovo šest godina i da je bila moguća gotovo jednogodišnja blokada Slovenije, vezana uz pitanje koje uopće nije dio *acquisa* (bilateralno razgraničenje).

Pregovori se u paketu uvijek vode efikasnije, i sa strane Europske komisije, a i zbog toga što zemlje koje pregovaraju mogu jedna drugu podupirati, kao što su to činile baltičke republike i zemlje Višegradske skupine (Poljska, Mađarska, Češka i Slovačka). Iz takve suradnje razvija se i savezništvo koje traje nakon pristupanja, pa tako zemlje Višegradske skupine sada imaju relevantnu snagu u Europskom vijeću, jer zajedno imaju jednak broj glasova kao i dvije europske velesile - Francuska i Njemačka - skupa.

Makedonsko poigravanje prkošenjem Grčkoj, koja u pristupnom procesu brani svoje pravo na politički kontinuitet helenske tradicije, nastavlja se i nakon izvanrednih izbora u Makedoniji i ugrožava perspektivu stvaranja zapadno-balkanskoga paketa. Isti učinak ima i poigravanje Srbije s pregovorima s Kosovom i precjenjivanjem zasluga zbog Mladićeva hapšenja. Vremena za „hvatanje Kairosovog čuperka“ za Balkan nema mnogo, a toga političke elite u Srbiji i Makedoniji, izgleda, nisu svjesne. Institucionalna kriza u Uniji, što je provociraju nestabilnost euro-zone i ekonomski slom Grčke, ali i nestabilnost Cipra, Irske, Portugala, a potencijalno i Španjolske, mogla bi već iduće godine zajedničku politiku proširenja gurnuti u drugi plan. Ne bi bilo dobro da se, nakon Slovenije, samo Hrvatska nađe „pod krovom“, jer sada šansu za to imaju i Srbija, i Crna Gora, i Makedonija.

Makedonija: Muke s demokratijom

PIŠE: SINIŠA STANKOVIĆ

Specijalno za Povelju iz Skoplja

“Ovo je naš način da im pokažemo srednji prst!”, izjavio je ovih dana doskorašnji makedonski ministar spoljnih poslova **Antonio Milošoski** u intervjuu Gardijanu, objašnjavajući postavljanje grandioznog spomenika **Aleksandru Velikom** na glavnom skopskom trgu i suštinu odnosa aktuelne makedonske vlasti prema Grčkoj. Najblaže rečeno, neukusna izjava za jednog diplomatu, bez obzira na njegov partijski bekgraund i kratki staž u diplomatiji („*This is our way of saying [up yours] to them*“), a koji je sada i na čelu parlamentarne komisije za međunarodnu saradnju, ipak odslikava aktuelni trenutak makedonske i spoljne i unutrašnje politike, diktirane uglavnom iz njenog etničko-makedonskog dela (VMRO-DPMNE), ali uz prećutnu saglasnost i etničko-albanskog dela (DUI) u pragmatičnoj težnji za očuvanjem fotelja.

Na unutrašnjem planu na delu je bahatost i arogancija prema svim kritičkim glasovima i, pre svega prema zasad nedoraslim, iznutra razjedenim i nespremnim političkim protivnicima, svakodnevna medijska proizvodnja izdajica i zavere- nika, državnih neprijatelja i “prodanih duša”, (čime se ugrožava i nacionalni identitet, osobito iracionalnim podelama na “antičke” i “slovenske” Makedonce?!), duboka partizacija svih sfera društva, od sudova do NGO-sektora, crkve i sportskih saveza, beskrpulo- zno eliminisanje svih prepreka ka ostvarivanju apso- lutne kontrole, kao i surovo “discipliniranje” medija u ime prikrivanja očajne ekonomske situacije i vulgar- nog prodavanja populističke magle. (Poput naciona- lističkog kič projekta “*antivizacije*” i arhitektonskog “*vraćanja Makedonije u barok*”(?!) - putem projekta “*Skopje 2014*” kojim se makedonska prestonica ubr- zano transformise u balkansku kopiju Las Vegasa).

Na međunarodnom planu, uz indolentno odbijanje saveta strpljivih pretstavnika međunarodne zajed- nice za iskrenost i doslednost u reformama koje su jedini put ka evroatlantskim integracijama, na delu je samozavaravanje da se spor sa Grčkom oko upo- trebe ustavnog imena Makedonije može rešiti “*igra- njem na kondiciju*” sa finansijski posustalom zva- ničnom Atinom i iracionalno prkosno “*pokazivanje*